

(११) विकास कार्यक्रम , एचडीआय व एसडीजी – महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भात

विकास कार्यक्रम, एचडीआय व एसडीजी

१) खालील जोड्या जुळवा.

अ – शाश्वत विकासाची ध्येये

- अ) शाश्वत विकासाचे ध्येय क्र. १०
ब) शाश्वत विकासाचे ध्येय क्र. १३
क) शाश्वत विकासाचे ध्येय क्र. १४
ड) शाश्वत विकासाचे ध्येय क्र. १५

ब – संबंधीत असणाऱ्या बाबी

- १) हवामान क्रिया
२) जमिनीवरील जीवन
३) असमानता कमी करणे
४) पाण्याखालील जीवन
५) दारीद्र्य निर्मुलन

पर्यायी उत्तरे :

- १) अ – १, ब – २, क – ३, ड – ४
३) अ – ५, ब – २, क – ४, ड – १

- २) अ – २, ब – ३, क – ५, ड – ४
४) अ – ३, ब – १, क – ४, ड – २

1) Match the following list.

A — Sustainable Development Goals

- a) Sustainable Development Goal 10
b) Sustainable Development Goal 13
c) Sustainable Development Goal 14
d) Sustainable Development Goal 15

B — Related items

- 1) Climate action
2) Life on land
3) Reduce inequalities
4) Life below water
5) Poverty alleviation

Answer options :

- 1) a — 1, b — 2, c — 3, d — 4
3) a — 5, b — 2, c — 4, d — 1

- 2) a — 2, b — 3, c — 5, d — 4
4) a — 3, b — 1, c — 4, d — 2

२) शाश्वत विकास ध्येय (SDG) – लक्ष्य ३.१ नुसार, २०३० पर्यंत गाठले जाणारे मातामृत्यू प्रमाणाचे उद्दिष्ट प्रति १,००,००० जिवंत जन्मांमागे ..... आहे.

- १) १५० पेक्षा कमी   २) १०० पेक्षा कमी   ३) ७० पेक्षा कमी   ४) ५० पेक्षा कमी

२) The target of maternal mortality ratio, to be achieved by 2030, as per Sustainable Development Goal (SDG) - Target 3.1, is ..... per 1,00,000 live births.

- 1) Less than 150   2) Less than 100   3) Less than 70   4) Less than 50

३) २०१५ मध्ये संयुक्त राष्ट्रांनी लोक, ग्रह आणि समृद्धीसाठी किती शाश्वत विकास लक्ष्ये (SDGs) स्वीकारली आहेत ?

- १) १५   २) १६   ३) १७   ४) १८

३) How many Sustainable Development Goals (SDGs) are adopted by United Nations in 2015 for its agenda of action for people, planet and prosperity ?

- 1) 15   2) 16   3) 17   4) 18

४) कोणता SDG सर्व वयोगटातील सर्वांसाठी आरोग्यदायी जीवन सुनिश्चित करण्यासाठी आणि कल्याणासाठी प्रोत्साहन देते ?

- १) २   २) ३   ३) ६   ४) ९

४) Which SDG deals to ensure health lives and promote well-being for all at all ages ?

- 1) 2   2) 3   3) 6   4) 9

- ५) मानवी जीवनमानाची तुलना वेगवेगळ्या देशांमधील द्वारे केली जाऊ शकते
१) DALY   २) HDI   ३) PQLI   ४) HPI
- 5) Human Living Standards can be compared in different countries by
1) DALY   2) HDI   3) PQLI   4) HPI
- ६) 'शाश्वत विकासाची ध्येये - २०१५' मध्ये खालील क्षेत्रांचा समावेश होतो.
अ) सर्व स्वरूपातील सार्वत्रिक दारिद्र्य दूर करणे.   ब) फक्त जमिनीवरचे जीवन समृद्ध करणे.
क) लिंग समभाव निर्माण करणे.   ड) ध्येयासाठी भागीदारी करणे.
वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?
१) अ, ब, क आणि ड   २) ब, क आणि ड   ३) अ, ब आणि ड   ४) अ, क आणि ड
- 6) 'Sustainable Development Aims —2015' includes the following areas
a) Eradication of universal poverty in all sector   b) Enriching life on land only
c) Creating gender equality   d) Partnering for a goal
Which of the above sentences are correct ?
1) a, b, c and d   2) b, c and d   3) a, b and d   4) a, c and d
- ७) सामाजिक विकास ..... सूचित करतो.
अ) मानवाचे कल्याण   ब) GNP मध्ये वाढ
क) सामाजिक संघटनेत सुधारणा   ड) सामाजिक न्याय
पर्यायी उत्तरे :
१) अ, क व ड   २) अ, ब व क   ३) अ, ब व ड   ४) ब, क व ड
- 7) The social development implies
a) Welfare of human being   b) Rise in GNP
c) Improvement in social organisation   d) Social justice
Answer Options :
1) a, c and d   2) a, b and c   3) a, b and d   4) b, c and d
- ८) भौतिक गुणवत्ता निर्देशांक (PQLI) मध्ये वगळता सर्व समाविष्ट आहेत
१) साक्षरता   २) बालमृत्यू दर
३) एक वयाचे आयुर्मान   ४) दरडोई GDP
- 8) Physical Quality of life Index (PQLI) include all except
1) Literacy   2) Infant mortality rate
3) Life expectancy at age one   4) GDP per capita
- ९) WHO नुसार राहणीमानाच्या मानकांमध्ये वगळता सर्व समाविष्ट आहेत
१) स्वच्छता आणि पोषण   २) उत्पन्न आणि व्यवसाय
३) आरोग्याच्या तरतुदीची पातळी   ४) मानवी हक्क
- 9) Standard of living as per WHO includes all except
1) Sanitation and nutrition   2) Income and occupation
3) Level of provision of health   4) Human Rights

१०) मानवी विकास ही लोकांच्या निवडी विस्तारणारी प्रक्रिया असून, त्यात पुढील बाबींचा समावेश होतो :

- a) दीर्घकालीन आणि निरोगी आयुष्य
b) शिक्षण
c) राहणीमानाचा उत्तम दर्जा
d) दारिद्र्यात लक्षणीय घट

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त (a) आणि (b)   २) फक्त (b) आणि (c)   ३) फक्त (a), (b) आणि (c)   ४) वरील सर्व

10) Human Development is a process of enlarging people's choices. It includes the following things:

- a) Long and healthy life
b) Education
c) Decent standard of living
d) Substantial Reduction in poverty

Answer options :

- 1) Only (a) and (b)   2) Only (b) and (c)   3) Only (a), (b) and (c)   4) All of the above

११) मानवी विकास निर्देशांकामध्ये बहुआयामी दारिद्र्य निर्देशांकाचे ....., ..., ..., तीन आयाम प्रतिबिंबित होतात.

- अ) आरोग्य   ब) उत्पन्न   क) शिक्षण   ड) राहणीमान

पर्यायी उत्तरे :

- १) अ, ब आणि क   २) ब, क आणि ड   ३) अ, क आणि ड   ४) अ, ब आणि ड

11) Multidimensional poverty index has three dimensions mirroring in the Human Development index.

- a) Health   b) Income   c) Education   d) Living standards

Answer Options :

- 1) a, b and c   2) b, c and d   3) a, c and d   4) a, b and d

१२) UNDP's चा आदेश आहे:

- अ) हवामान बदलाचे मूल्यांकन
ब) गरिबीशी लढा
क) मानवी कल्याण, पर्यावरण संवर्धन आणि समानता
ड) पर्यावरणास अनुकूल धोरणे आणि पद्धती लागू करणे

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ) आणि (ब)   २) फक्त (ब)   ३) (क) आणि (ड)   ४) फक्त (ड)

12) UNDP's mandate is :

- a) the assessment of climate change
b) to fight poverty
c) human well-being, environmental conservation and equity
d) implementing environmentally sound policies and practices

Answer options :

- 1) (a) and (b)   2) Only (b)   3) (c) and (d)   4) Only (d)

१३) आर्थिक विकासात आरोग्याच्या भूमिकेचे विश्लेषण खालील वाहिनीद्वारे केले आहे.

- १) प्रत्यक्ष श्रम उत्पादकता प्रभाव   २) अप्रत्यक्ष प्रोत्साहन प्रभाव
३) वरील दोन्ही   ४) वरीलपैकी नाही

13) The role of health in economic development is analysed by the following channel.

- 1) Direct labour productivity effect   2) Indirect incentive effect
3) Both of the above   4) None of the above

- १४) खालीलपैकी कोणता पर्याय शाश्वत विकासाच्या संकल्पनेचे वर्णन करतो ?
- १) अल्पकालीन उद्दिष्टांची जपणूक न करता आखलेली दीर्घकालीन वृद्धी
  - २) हरित वृद्धी
  - ३) भावी पिढ्यांच्या गरजा भागविण्याच्या क्षमतेची तडजोड न करता वर्तमान पिढीच्या गरजांची पूर्तता
  - ४) समान वृद्धी
- 14) Which of the following describes the concept of sustainable development ?
- 1) Along-term growth without caring for short-term objectives
  - 2) Green growth
  - 3) Meeting needs of present generation without compromising ability of future generation to meet their own needs
  - 4) Equitable growth

विकास कार्यक्रम - महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भात

- १) २०२३ मधील राज्याच्या अर्थसंकल्पामध्ये महात्मा जोतिराव फुले जन आरोग्य योजनेत उपचाराची वार्षिक मर्यादा किती रकमेने वाढविण्याचे घोषित करण्यात आले आहे ?
अ) रुपये १ लाखावरून ५ लाख	ब) रुपये १.५० लाखावरून ५ लाख
क) रुपये २ लाखावरून ४ लाख	ड) रुपये २.५० लाखावरून ४ लाख

पर्यायी उत्तरे :

१) फक्त क आणि ड बरोबर	२) फक्त ब बरोबर
३) फक्त ड बरोबर	४) फक्त अ, आणि क बरोबर
- 1) In the state budget of 2023, the annual limit of treatment in Mahatma Jyotirao Phule Jan Arogya Yojana has been announced to increase by what amount?
a) 5 lakhs from Rs 1 lakh	b) 5 lakhs from Rs 1.50 lakhs
c) 4 lakhs from Rs 2 lakhs	d) 4 lakhs from Rs 2.50 lakhs

Answer options :

1) Only C and D are correct	2) Only B is correct
3) Only d is correct	4) Only a, and c are correct
- २) गोपीनाथ मुंडे शेतकरी अपघात सुरक्षा सानुग्रह अनुदान योजनेच्या आर्थिक सहाय्याकरिता लाभार्थी कोणत्या वयोगटातील असावा ?
१) १८ ते ५८ वर्ष	२) १० ते ७५ वर्ष	३) १८ ते ७५ वर्ष	४) २१ ते ५८ वर्ष
- 2) What age should be the beneficiary for the financial assistance of Gopinath Munde Shetkari Accident Safety Grant Scheme?
1) 18 to 58 years	2) 10 to 75 years	3) 18 to 75 years	4) 21 to 58 years
- ३) दारिद्र्य रेषेखालील विधवा महिलेला इंदिरा गांधी राष्ट्रीय निवृत्तीवेतन योजने अंतर्गत निवृत्तीवेतनाचा लाभ मिळण्यासाठी विधवा महिलेचे वय किती असणे आवश्यक आहे ?
१) किमान १८ वर्ष ते ६५ वर्षापर्यंत	२) किमान ६० वर्ष ते ८० वर्षापर्यंत
३) किमान ४० वर्ष ते ७९ वर्षापर्यंत	४) किमान ६५ व त्यावरील सर्व
- 3) What is the age of a widow below the poverty line to get the benefit of pension under the Indira Gandhi National Pension Scheme?
1) Minimum 18 years to 65 years	2) Minimum 60 years to 80 years
3) Minimum 40 years to 79 years	4) Minimum 65 and all above

- ४) जेव्हा एखाद्या कुटुंबाचा वंचितता गुणांक ..... टक्के किंवा त्यापेक्षा अधिक असतो, त्यावेळी ते कुटुंब अनेक अंगांनी (बहुमित) दरिद्री मानले जाते.
१) २०.३३   २) ५०.३३   ३) ४०.३३   ४) ३३.३
- ४) If deprivation score of a household is ..... percent or greater, then that household is called multidimensionally poor.
1) 20.33   2) 50.33   3) 40.33   4) 33.3
- ५) निराधार व्यक्तींना मदत करण्याच्या उद्देशाने 'संजय गांधी निराधार अनुदान योजने' अंतर्गत एकल लाभार्थीला दरमहा किती रक्कम दिली जाते ?
१) रु. ३००   २) रु. ६००   ३) रु. ९००   ४) रु. १,२००
- ५) What amount is given to the single beneficiary per month under 'Sanjay Gandhi Niradhar Anudan Yojana', which aims to help the destitute persons?
1) Rs. 300   2) Rs. 600   3) Rs. 900   4) Rs. 1,200
- ६) सुकन्या योजनेअंतर्गत महिला व बालविकास विभागाद्वारे महाराष्ट्र राज्यातील दारिद्र्य रेषेखाली जन्मणाऱ्या पात्र मुलीच्या नांवे जन्मतः किती रक्कम मुलीच्या जन्माच्या १ वर्षाच्या आत आयुर्विमा महामंडळाच्या योजनेत गुंतविण्यात येते ?
१) रु. २१,२००/-   २) रु. २२,२००/-   ३) रु. २५,०००/-   ४) रु. २३,०००/-
- ६) Under Sukanya Yojana, how much amount is invested in the life insurance corporation scheme within 1 year of the girl child's birth in the name of the eligible girl child born below the poverty line in Maharashtra State by the Department of Women and Child Development?
1) Rs. 21,200/-   2) Rs. 22,200/-   3) Rs. 25,000/-   4) Rs. 23,000/-
- ७) पत्रकारांच्या कल्याणासाठी खालीलपैकी कोणता सुवर्णमहोत्सवी पत्रकार कल्याण निधी स्थापन करण्यात आला आहे ?
१) महात्मा जोतिराव फुले   २) आचार्य बाळशास्त्री जांभेकर
३) स्वामी शंकरराव चव्हाण   ४) स्वर्गीय यशवंतराव चव्हाण
- ७) Which of the following Golden Jubilee Journalists Welfare Fund has been established for the welfare of journalists?
1) Mahatma Jyotirao Phule   2) Acharya Balshastri Jambhekar
3) Swami Shankarao Chavan   4) Late Yashwantrao Chavan
- ८) अनुसूचित जाती व नवबौद्ध घटकांतील दारिद्र्यरेषेखालील भूमीहिन कुटुंबांना जमीन उपलब्ध करून देण्यासाठी- खालीलपैकी कोणती योजना राज्यात राबविण्यात येते ?
१) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर कृषी स्वावलंबन योजना
२) कर्मवीर दादासाहेब गायकवाड सबळीकरण व स्वाभीमान योजना
३) बिरसा मुंडा कृषी क्रांती योजना
४) डॉ. पंजाबराव देशमुख जैविक शेती योजना
- ८) Which of the following scheme is implemented in the state to provide land to landless families belonging to scheduled castes and neo-Buddhist groups below the poverty line?
1) Dr. Babasaheb Ambedkar Krishi Swalamban Yojana
2) Karmaveer Dadasaheb Gaikwad Empowerment and Swabhiman Yojana
3) Birsa Munda Krishi Kranti Yojana
4) Dr. Punjabrao Deshmukh Organic Farming Scheme

९) खालीलपैकी कोणती/कोणत्या योजना महिला व बालविकास विभागामार्फत राबविण्यात येतात ? उत्तराचा योग्य पर्याय निवडा.

अ) वन स्टॉप सेंटर   ब) उज्ज्वला   क)सुकन्या समृद्धी   ड) स्वाधार

पर्यायी उत्तरे :

१) फक्त अ व ब   २) फक्त ब, क व ड   ३) फक्त अ, ब व ड   ४) फक्त अ, क व ड

9) Which of the following schemes are/are implemented through the Department of Women and Child Development? Choose the correct answer option.

A) One stop center   B) Ujjwala   C) Sukanya Samridhi   D) Swadhar

Answer options :

1) A and B only   2) B, C and D only   3) A, B and D only   4) A, C and D only

१०) दीनदयाल अंत्योदय योजने उद्दिष्ट खालीलप्रमाणे कोणते आहे ?

- १) शहरी शालेय पोषण कार्यक्रम
- २) ग्रामीण भारताची गरज विचारात घेऊन उच्च शिक्षण संस्थांमध्ये संस्थात्मक क्षमता उभारणे.
- ३) गरीबांसाठी नागरी सुविधांची निर्मिती करणे.
- ४) स्वयंसहायता गटाच्या माध्यमातून ग्रामीण गरीबांच्या सशक्त संस्था उभारण्यावर भर देणे.

10) Which of the following is the objective of Deendayal Antyodaya Yojana?

- 1) Urban School Nutrition Programme
- 2) Building institutional capacity in higher education institutions considering the needs of rural India.
- 3) Creating civic amenities for the poor.
- 4) Emphasis on building strong institutions of the rural poor through self-help groups.

११) जननी सुरक्षा योजना (JSY) ही ..... प्रायोजित योजना आहे.

१) WHO   २) UNICEF   ३) राज्य सरकार   ४) केंद्र सरकार

11) Janani Suraksha Yojana (JSY) is ..... sponsored scheme.

1) WHO   2) UNICEF   3) State Govt   4) Central Govt

१२) PMJAY योजनेच्या संदर्भात खालील विधाने विचारात घ्या :

- a) ही जगातील सर्वात मोठी आरोग्य विमा योजना आहे, जी पूर्णपणे सरकारद्वारे वित्तपुरवठा केली जाते.
- b) हे कौटुंबिक आकार, वय किंवा लिंग यावर निर्बंधांसह आरोग्य सेवा सेवांमध्ये सर्व नागरिकांना कॅशलेस प्रवेश प्रदान करते.
- c) हे भारतातील सार्वजनिक किंवा खाजगी रुग्णालयात दुय्यम आणि प्रादेशिक देखभाल रुग्णालयात प्रवेशासाठी प्रति कुटुंब प्रति वर्ष रु. ५ लाख क्वहर प्रदान करते.
- d) यामध्ये हॉस्पिटलायझेशनपूर्वीच्या ३ दिवसांपर्यंत आणि हॉस्पिटलायझेशननंतरच्या १५ दिवसांच्या एक्सप्रेस जसे की निदान आणि औषधे समाविष्ट आहेत.

वरीलपैकी कोणती विधाने सत्य आहेत/आहेत ?

१) a आणि b फक्त   २) a, b आणि c फक्त   ३) b, c आणि d फक्त   ४) a, c आणि d फक्त

- 12) Consider the following statements in context to PMJAY Scheme :
- It is World's largest Health Insurance Scheme, fully financed by the Government.
  - It provides cashless access to all citizens to health care services with restrictions on family size, age or gender.
  - It provides cover of Rs.5 lakh per family per year for secondary and tertiary care hospitalisation access at empanelled public or private hospital in India.
  - It covers upto 3 days of pre hospitalisation and 15 Days post hospitalisation expenses such as diagnostics and medicines.

Which of the above statements is/are true ?

- 1) a and b only   2) a, b and c only   3) b, c and d only   4) a, c and d only

- १३) शालेय पोषण आहार योजनेशी पुढीलपैकी कोणत्या बाबी संबंधित आहेत ?

- प्राथमिक शिक्षणाचे सार्वत्रिकरण करणे.
- विद्यार्थ्यांची पटनोंदणी वाढविणे.
- मोफत गणवेश वाटप करणे.
- वरील सर्व

वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहे/आहेत ?

- १) (a) आणि (b)   २) (b) आणि (c)   ३) (a) आणि (c)   ४) फक्त (d)

- 13) 'Which of the following is related to school mid-day meal programme ?

- Universalization of primary education
- Increasing student enrolment
- Distribute free uniforms
- All of the above

Which of the statement(s) given above is/are correct ?

- 1) (a) and (b)   2) (b) and (c)   3) (a) and (c)   4) Only (d)

- १४) पुढील विधानांचा विचार करा :

विधान (I) : महिला आणि बालके यांना एकात्मिक लाभ देण्यासाठी मिशन शक्ती योजना सुरु करण्यात आली.

विधान (II) : २०२२-२३ या वर्षाकरिता 'मिशन वात्सल्यसाठी' रु. २,४७२ कोटी इतकी तरतूद करण्यात आली.

पर्यायी उत्तरे :

- विधाने (II) बरोबर आहे, चूक आहे
- विधाने (I) बरोबर आहे, (II) चूक आहे.
- दोन्ही विधाने चूक आहेत
- दोन्ही विधाने बरोबर आहेत

- 14) Consider the following statements :

Statement (I) : The Mission Shakti Yojana was launched to provide integrated benefits to women and children.

Statement (II) : A provision of T 2,472 crore has been made for 'Mission Vatsalya' for the year 2022 — 23.

Answer options :

- Statement (II) is correct, (I) is incorrect
- Statement (I) is correct, (II) is incorrect
- Both statements are incorrect
- Both statements are correct

- १५) मानव विकास निर्देशांकाबाबत पुढीलपैकी कोणते/कोणती विधान/विधाने बरोबर आहे/त ?
- a) संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या विकास कार्यक्रमाने (UNDP) १९९० पासून आपल्या अहवालात मानव विकास निर्देशांक या संकल्पनेचा समावेश केला.
- b) मानव विकास निर्देशांक या संकल्पनेचे श्रेय लॉर्ड मेघनाद देसाई व प्रा. अमर्त्य सेन यांना जाते.
- c) मानव विकासाशी निगडित पाच घटकांचा समावेश मानव विकास निर्देशांकात करण्यात येतो.
- d) मानव विकास निर्देशांकाचे मूल्य नेहमी शून्य आणि एक यांच्या दरम्यान असते.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (b), (c), (d)   २) (a), (b), (c)   ३) (a), (b), (d)   ४) (a), (c), (d)

- 15) Which of the following statement/s is/are correct regarding Human Development Index ?
- a) The United Nations Development Program (UNDP) included the concept of Human Development Index in its report from 1990.
- b) The Credit of the concept Human Development Index goes to Lord Meghnad Desai and Prof. Amartya Sen.
- c) Five factors related to Human Development are included in the Human Development Index.
- d) The value of Human Development Index is always between zero and one.

Answer options :

- 1) (b), (c), (d)   2) (a), (b), (c)   3) (a), (b), (d)   4) (a), (c), (d)

उत्तरे

(११) विकास कार्यक्रम , एचडीआय व एसडीजी – महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भात

विकास कार्यक्रम, एचडीआय व एसडीजी

१-४	२-३	३-३	४-२	५-२	६-४	७-१	८-४	९-४	१०-४
११-३	१२-२	१३-३	१४-३						

विकास कार्यक्रम – महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भात

१-२	२-२	३-३	४-४	५-२	६-१	७-३	८-२	९-३	१०-४
११-४	१२-४	१३-१	१४-२	१५-३					